

بررسی چالش‌ها و موانع اکوتوریسم مرتعی از دیدگاه خبرگان و ذینفعان (مطالعه موردی مراتع روستایی شهرستان‌های استان اصفهان)

❖ احمد حجابیان*؛ دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

چکیده

هدف از این مقاله بررسی موانع و چالش‌های اکوتوریسم مرتعی از دیدگاه کارشناسان و ذینفعان با استفاده از روش دلفی و تحلیل عاملی تاییدی می‌باشد. تحقیق حاضر به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی و به لحاظ ماهیت از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی می‌باشد و رویکردی کیفی کمی دارد. جامعه آماری پژوهش شامل دو گروه است: گروه اول شامل صاحب نظران و گروه دوم ذینفعان بودند. حجم نمونه برای گروه اول با استفاده از نمونه‌گیری گلوله برفی یا زنجیره ای ۲۸ نفر انتخاب شدند و گروه دوم بر اساس آمار حاصل حدود ۱۰۰۰ نفر در نواحی روستایی استان اصفهان می‌باشد که بر اساس فرمول کوکران ۲۷۶ نفر تعیین شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۳ انجام گردید. به منظور شناسایی چالش‌های موجود اکوتوریسم مرتعی جوامع روستایی استان اصفهان از فن دلفی استفاده شد. نتایج در بخش کیفی تحقیق بیانگر آن بود که مهم‌ترین چالش‌های موجود فراروی اکوتوریسم مرتعی عوامل ساختاری و مدیریتی، سیاست‌گذاری، عوامل مالی و اقتصادی، فردی-شخصیتی، پژوهش و اطلاع‌رسانی می‌باشد. در بخش کمی با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی در قالب ۵ عامل وجود دارد که به ترتیب عبارتند از: عوامل مالی و اقتصادی، عوامل مدیریتی و ساختاری، ضعف قوانین و سیاست‌گذاری جامع، پژوهش و اطلاع‌رسانی و عوامل فردی و شخصیتی که ۷۸/۷۳ درصد از واریانس کل را تبیین می‌نماید.

کلید واژه‌گان: استان اصفهان، اکوتوریسم مرتعی، چالش‌ها و موانع، کارشناسان، ذینفعان، نواحی روستایی.

۱. مقدمه

بر اساس آمار سازمان جهانی گردشگری در حال حاضر گردشگری دومین صنعت پول ساز جهان است و انتظار می‌رود تا در قرن ۲۱ به اولین آنها تبدیل شود [۳]. فلسفه اکوتوریسم که در آغاز ۱۹۸۰ پیشنهاد داده شد، در حقیقت پاسخ به نگرانی‌ها و دلواپسی‌های بشر بوده است. امروزه نیز اکوتوریسم به یکی از بخش‌های رو به رشد در صنعت توریسم تبدیل گشته است، رشد سریع و چشمگیر صنعت توریسم در جهان زمینه‌ساز بروز نگرانی‌های در خصوص اثرات و پیامدهای آن بر محیط زیست، جوامع و فرهنگ‌ها شده است [۱۹]. فلسفه اکوتوریسم که در آغاز سال ۱۹۸۰ پیشنهاد شده بود، در حقیقت پاسخ به این نگرانی‌ها و دلواپسی‌های بشر بوده است [۴]. امروزه نیز اکوتوریسم به یکی از بخش‌های رو به رشد در صنعت توریسم تبدیل گشته است [۲].

یکی از مهم‌ترین و با ارزش‌ترین منابع طبیعی تجدید شونده که بالغ بر ۵۴٪ از سطح ایران را در بر گرفته است، مراتع می‌باشد. مراتع نقش بسیار مهمی در حفاظت خاک، تولید آب، تولید گوشت و مواد لبنی دارد. علاوه بر آن محصولات فرعی مرتع همچون محصولات دارویی، صنعتی، خوراکی، حفظ حیات وحش، تلطیف هوا، پایداری محیط زیست و نیز ذخیره ژنهای گیاهی از جمله استفاده‌های دیگری است که ارزش حاصل از آنها به مراتب از ارزش تولید علوفه بیشتر بوده است. یکی از بهره‌برداران فرعی از مراتع، استفاده از آن جهت اکوتوریسم است.

امروزه استفاده تفریحی از مراتع به عنوان یکی از جنبه‌های استفاده فرعی از مراتع، منظور می‌گردد. اکوتوریسم (طبیعت گردی) عبارت است از انواع گردشگری که در بستر طبیعت به منظور استفاده از مظاهر آن صورت می‌گردد. از آنجایی که اکوتوریسم از رشد قابل توجهی برخوردار

بوده و از طرفی برخلاف بخش‌های دیگر اقتصادی که نیاز به سرمایه گذارهای اولیه به منظور ایجاد منابع ارزی دارد، با توجه به پتانسیل‌های نهفته اش، به تنهایی می‌تواند به عنوان یکی از منابع ارزی بشمار آید. بر اساس آمار انجمن بین‌المللی اکوتوریسم رشد جهانی اکوتوریسم سه برابر رشد متوسط صنعت توریسم بوده است [۱]. پیشینه واژه اکوتوریسم به تعریف هتزر^۱ بر می‌گردد، او در بازخوانی مفهوم فرهنگ، آموزش و گردشگری واژه گردشگری اکولوژیک را مطرح می‌کند. ترکیب این دو واژه تبیین کننده واژه اکوتوریسم است. اتحادیه حفاظت جهانی (IUCN) نیز اکوتوریسم را چنین تعریف می‌کند: سفر مسئولانه در بازدید مناطق طبیعی دست نخورده با هدف لذت بردن و احترام به طبیعت و در نظر داشتن موارد فرهنگی از گذشته تا به امروز که به حفاظت و اثر منفی کم از سوی بازدیدکنندگان منجر شود به طوری که موجب ارتقای وضعیت اجتماعی و اقتصادی جامعه بومی سهمیم در این سفر شود [۱۱]. به طوری که در این تعریف به طور جدی بر مناطق طبیعی و بکر و دست نخورده، سفر مسئولانه اجتماعی، رشد فکری و پایداری محیطی متمرکز می‌شود. لیسکام و ثوایتس [۶] انگاره اکوتوریسم را در مواردی می‌دانند که آن را از دیگر گرایش‌های گردشگری متمایز می‌کند و آن موارد را به شرح ذیل دسته‌بندی می‌کنند:

تمرکز بر مناطق طبیعی: مناطق عمومی طبیعی، مناطق حفاظت شده که دارای جاذبه زیستی، بوم شناختی یا فرهنگی باشند.

آموزش و تعلیم: شامل آموزش و تجربه کردن در طبیعت و فرهنگ بومی می‌باشد و باید فرهنگ محلی در نگاه و احترام بازدیدکننده موثر باشد.

مدیریت پایدار سرزمین: ممانعت کردن یا به حداقل رساندن تاثیرات منفی و متضمن بازگرداندن منافع گردشگری به جامعه میزبان و محیط می‌باشد.

شاخص‌های شخصیتی و فردی: مبنای آن گروه‌های

^۱ Hetzer

برای ارتقا سطوح اجتماعی و اقتصادی مردم بومی تلقی می‌شود بلکه به علت کارکردهای حفاظتی تفرج به عنوان راهکار سیاستی و اجرای قوانین، برنامه ریزی آن در عرصه‌های منابع طبیعی زمینه حفاظت پویای آن‌ها را نیز مهیا می‌کند [۷] و [۱۲].

اکوتوریسم و گردشگری با وجود همه مزیت‌ها و درآمدهای حاصل برای مردم در صورت نداشتن مدیریت اصولی و درخور توجه می‌تواند تخریب مراتع را در پی داشته باشد. بنابراین لازم است با شناسایی موانع و چالش‌های موجود، شایستگی مراتع جهت اکوتوریسم را ارزیابی کنیم [۱۰]. مراتع ایران با داشتن جاذبه‌های اکوتوریسم فراوان و فرهنگ غنی جامعه محلی وابسته به آنها می‌توانند با تهیه راهکارهای مناسب و برنامه ریزی و مدیریت اصولی به یکی از قطب‌های اصلی اکوتوریسم در کشور تبدیل گردند و ضمن ایجاد درآمد مستمر و پایدار برای اقتصاد کشور و جامعه محلی وابسته به آن، از لحاظ پایداری و شاخص‌های سلامت مرتع بهبود و ارتقا پیدا کند [۱۷]. هدف اصلی این مطالعه در گرو فراهم سازی مجموعه‌ای از عوامل و زمینه‌ها و رفع مجموعه‌ای از موانع و بازدارنده‌هاست. از سویی با توجه به همبستگی عوامل اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی با توسعه اکوتوریسم، به ویژه در مناطق روستایی، ارائه تصویر دقیقی از راهکارهای توسعه بر مبنای پژوهش‌های موجود امکان پذیر نیست. بدین ترتیب در این پژوهش با درک اهمیت و ضرورت شناسایی موانع و چالش‌های توسعه اکوتوریسم مرتعی در نواحی روستایی به منزله اولین عامل زمینه‌ای برای توسعه مدیریت اکوتوریسم مراتع در مناطق روستایی و با در نظر گرفتن دیدگاهی جامع، به شناسایی مهمترین راهکارهای توسعه‌ای در اکوتوریسم مرتعی می‌توان رسید تا براساس آن با کسب درک صحیحی از این شاخص‌ها و نحوه تاثیرگذاری آن‌ها در این فرآیند بتوان پیشنهادهایی راهگشا برای تصمیم‌گیری به منظور تسهیل فرآیند ارائه کرد.

کوچک می‌باشد که منجر به مشارکت عملیاتی و اقتصادی جوامع محلی به خصوص جوامع روستایی تاکید دارد. منجر شدن به حفاظت: باید به حفاظت سودمند منجر شود. تغییر هنجارهای جامعه میزبان از طریق آموزش و پژوهش و متعاقباً تغییر در اولویت‌های سیاسی و اجتماعی به طوری که حداقل اثر را داشته باشد یا حداقل آثار به خوبی مدیریت شوند.

سودمندی و اقتصادی بودن برای جوامع محلی: از لحاظ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در اشتغال، فرصت‌های کار آفرینی یا تقویت نوعی از فرهنگ بومی که نشانه‌ای برای جامعه میزبان است موثر باشد [۵].

بسیاری از کشورها با بکارگیری این رهیافت توانسته‌اند وضعیت خویش را تا حد قابل توجه بهبود بخشند. از این‌رو این صنعت یکی از بزرگترین فعالیت‌های اقتصادی که پرشتاب‌ترین رشد را در میان صنایع جهان داراست و عامل مهمی در توسعه اقتصاد ملی و محلی در سراسر جهان محسوب می‌شود. کشور ما با برخورداری از مراتع گسترده و انواع مختلف جاذبه‌های گردشگری تاکنون نتوانسته از این مزیت به خوبی استفاده کند. با وجودی که مناطق طبیعی کشور می‌تواند یکی از جاذبه‌های ارزشمند برای جذب گردشگران داخلی و خارجی به شمار آید. اما برنامه ریزی برای استفاده از این شرایط هنوز در ابتدای راه است و کار مهم و اساسی برای بهره برداری از جاذبه‌های طبیعی صورت نگرفته است [۸].

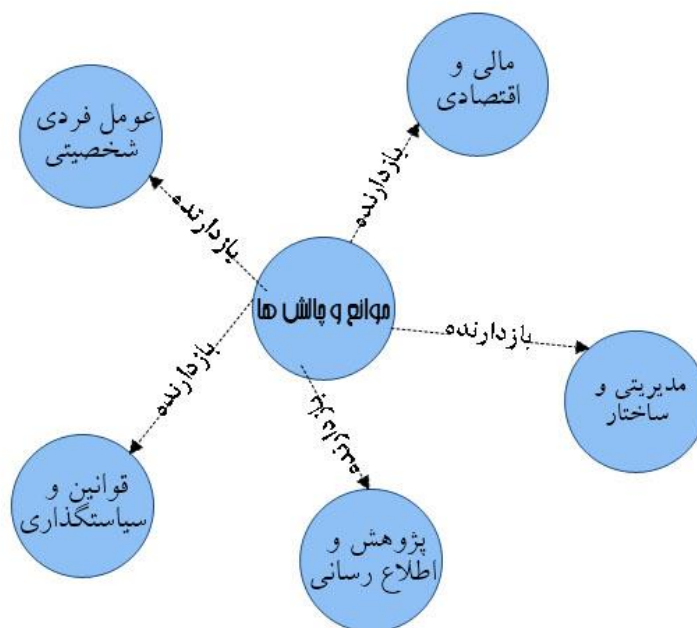
ترویج اکوتوریسم در مناطق مرتعی، به عنوان سازوکاری برای خودگردانی مالی، پشتوانه‌ای برای حفاظت و ابزاری برای تسهیل مدیریت این مناطق محسوب می‌شود. توسعه گردشگری در مناطق مرتعی، هم برای مدیریت منطقه و هم برای گردشگران مزایای فراوانی به همراه دارد، اما باید در نظر داشت انجام فعالیت گردشگری در غیاب برنامه ریزی و مدیریت صحیح می‌تواند بر تجارب گردشگران و از آن مهم‌تر بر کیفیت مناطق مقصد اثر منفی داشته باشد [۹]. پتانسیل مراتع در گردشگری متکی به طبیعت نه تنها به عنوان ابزاری

۱.۱. الگوی مفهومی روند تحقیق

پس از بررسی مطالعات صورت گرفته در زمینه مسئله تحقیق و همچنین بررسی نظریه‌های مرتبط با آن و جمع‌بندی نظرات نویسندگان و محققان بهترین نوع

متغیرهای تاثیرگذار را جهت موانع اکوتوریسم مرتعی انتخاب شدند. در این راستا محقق شالوده ارتباطی بین متغیرهای پژوهش را طراحی نموده است. شکل (۱) نشان دهنده الگوی مفهومی روند تحقیق حاضر است.

مدل مفهومی تحقیق

شکل ۱. چارچوب مفهومی پژوهش

۲. روش تحقیق

تحقیق حاضر به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی و به لحاظ ماهیت از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی است. محققان بسیاری رویکردهای مکمل یا تلفیق رویکردهای کمی و کیفی را در روش‌های تحقیق پیشنهاد می‌کنند. این تحقیق شامل دو فاز کیفی و کمی می‌باشد. در فاز کیفی جامعه آماری پژوهش شامل کارشناسان اداره مرتع و آبخیزداری و اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و گروه دوم صاحبان اکوتوریسم مرتعی بودند. بر اساس مطالعات مختلف، اگر تعداد نمونه‌های آماری در تکنیک دلفی بیشتر از ۱۵ نفر باشند،

پایایی پرسشنامه بالاتر از ۰/۸ خواهد بود [۱۴]. در این مطالعه از نمونه‌گیری گلوله برفی یا زنجیره‌ای استفاده شد. در این مرحله از کارشناسان سوال شد که چه کسی بیشتر به موضوع مورد مطالعه تسلط و آگاهی دارد. با پرسش از تعدادی از کارشناسان گلوله برفی بزرگ و بزرگتر شد. در مرحله اول فن دلفی پرسشنامه‌ای حاوی یک سوال باز در رابطه با شناسایی و تعیین موانع پیش روی اکوتوریسم مرتعی در اختیار کارشناسان و متخصصان (۳۰ نفر) قرار گرفت. در نهایت ۲۸ نفر از کارشناسان از شهرستان‌های اصفهان (۷ نفر)، کاشان (۳ نفر)، نایین (۳ نفر)، آران و بیدگل (۲ نفر)، فریدن (۲ نفر)، گلپایگان (۱ نفر)، خوانسار (۲ نفر)، سمیرم (۱ نفر)، شهرضا (۲ نفر)،

مقوله‌های به دست آمده در قالب پرسشنامه‌ای توسط متخصصان تهیه و در قالب طیف لیکرت پنج سطحی (کم=۱ تا خیلی زیاد=۵) آماده و وارد فاز کمی گردید. در فاز کمی تحقیق جامعه آماری شامل صاحبان و ذی‌نفعان و شاغلان مرتبط با توریسم روستایی که بر اساس آمار حاصل از وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی حدود ۱۰۰۰ نفر در نواحی روستایی استان اصفهان می‌باشد که بر اساس فرمول کوکران ۲۷۶ نفر تعیین شد. در فاز کمی تحقیق از روش تحلیل عاملی استفاده گردید تا با سعی در شناسایی متغیرهای اساسی یا عامل‌ها به منظور تبیین الگوی همبستگی بین متغیرهای مشاهده شده به دست آید. این روش نقش مهمی در شناسایی متغیرهای پنهان یا همان عامل‌ها از طریق متغیرهای مشاهده شده دارد. برای محاسبه پایایی فاز کمی از آلفای کرونباخ استفاده شده است که نتایج آن در جدول (۱) آورده شده است:

جدول ۱. آلفای کرونباخ پرسشنامه

میزان آلفا	گویه‌ها
۰/۸۸	مدیریتی و ساختاری
۰/۸۷	سیاستگذاری
۰/۸۱	عوامل فردی - شخصیتی
۰/۷۹	پژوهش و اطلاع‌رسانی
۰/۸۳	مالی و اقتصادی

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹

جوان‌ترین آن‌ها ۳۲ سال و مسن‌ترین آن‌ها ۵۸ سال سن داشت. ۸۵ درصد از آنان مرد و ۱۵ درصد زن بودند. میانگین سابقه خدمت پاسخگویان ۱۷/۹۲ سال بود که حاکی از داشتن سابقه و تجربه لازم جهت اظهارنظر در زمینه مورد مطالعه بوده است. رشته تحصیلی ۲۵ درصد از پاسخگویان مدیریت گردشگری، ۲۷/۹ درصد آبخیزداری، ۲۸/۶ درصد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی و ۱۷/۱ درصد گردشگری بود.

نجف آباد (۲ نفر)، نطنز (۱ نفر) و فلاورجان (۲ نفر) بودند، پاسخ دادند. به عبارتی اگر اطلاعات یا سوالات مشابه داده شود، دستیابی به نتایج یکسان حتمی نیست. هرچند که کاربران دلفی، صحت تکنیکی را تایید نموده‌اند. در فاز کیفی با استفاده از رویکرد دلفی به مطالعه و استخراج چالش‌های عمده بر سر راه اکوتوریسم مرتعی پرداخته شد. روش دلفی برای برقراری یک تعامل صحیح بین نظرات واقعی افراد، طراحی شده است. فن دلفی یک فرآیند گروهی است که هدف آن رسیدن به اجماع بر اساس پاسخ‌های متخصصان بروی یک موضوع یا مشکل خاص است. در واقع پرسشنامه وسیله ای برای برقراری ارتباط و اثرگذاری کارشناسان بر یکدیگر است. روش دلفی در عمل، مجموعه‌ای از پرسشنامه‌ها یا دوره‌های متوالی به همراه بازخورد واپایش است که تلاش دارد به اتفاق نظر میان گروه از افراد خبره درباره یک موضوع خاص دست یابد. بعد از نتایج به دست آمده در فاز کیفی

۳. یافته‌های پژوهش

۱.۳. آمار توصیفی فاز کیفی

همانطور که در جدول (۲) مشاهده می‌شود ۴۶/۴ درصد کارشناسی، ۳۲/۱ درصد کارشناسی ارشد و ۲۱/۵ درصد دارای مدرک تحصیلی دکتری بودند. بیشترین فراوانی مربوط به سطح کارشناسی بود. میانگین سن پاسخگویان تقریباً ۴۳/۵ (انحراف معیار ۷/۵۴) سال بود که

جدول ۲. درصد و فراوانی متغیرهای توصیفی

جنسیت		رشته تحصیلی		تحصیلات				
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد			
۱۸	۷۲	مرد	۷	۲۵	مدیریت گردشگری	۱۳	۴۶,۴	کارشناسی
۱۰	۲۸	زن	۸	۲۸/۶	برنامه ریزی روستایی	۹	۳۲,۱	کارشناسی ارشد
	سن	سابقه	۵	۲۷/۹	آبخیزداری	۶	۲۱/۵	دکتری تخصصی
۹	۳۲	حداقل	۲	۷۱/۴	برنامه ریزی گردشگری	۲۸	۱۰۰	کل
۲۸	۵۸	حداکثر	آمار توصیفی					

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹.

در پژوهش حاضر برای تعیین میزان اتفاق نظر میان اعضای دلفی از ضریب هماهنگی کندال استفاده شده است. ضریب هماهنگی کندال نشان می‌دهد افرادی که چند مقوله را براساس اهمیت آنها مرتب کرده‌اند، معیارهای مشابهی را برای قضاوت درباره اهمیت هر یک از مقوله‌ها به کار برده و از این لحاظ با یکدیگر اتفاق نظر دارند. برای تصمیم‌گیری درباره توقف یا ادامه دوره‌های دلفی نیز، معیار تصمیم‌گیری، اتفاق نظر قوی میان اعضای دلفی است که بر اساس ضریب کندال تعیین می‌شود [۲]. جدول (۳) نتایج محاسبات ضریب کندال سه دور دلفی را نشان می‌دهد.

جهت تعیین موانع موجود در اکوتوریسم مرتعی در نواحی روستایی شهرستان‌های استان اصفهان از فن دلفی در طی ۳ مرحله بهره گرفته شد. در مرحله اول پرسشنامه حاوی یک سوال باز در رابطه با تعیین موانع فراروی اکوتوریسم مرتعی در اختیار کارشناسان و متخصصان در امور اکوتوریسم مرتعی قرار گرفت. پس از دریافت پاسخ و بررسی دیدگاه‌های متخصصان پرسشنامه ای بسته، در اختیار متخصصان قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد با استفاده از طیف لیکرت به رتبه بندی موانع موجود استخراج شده بپردازند. در مرحله سوم متخصصان موافقت یا مخالفت خود را با هر کدام از موانع بیان نمودند تا در نهایت در مورد موانع به دست آمده به اجماع رسید.

جدول ۳. محاسبات ضریب هماهنگی کندال

دور دلفی	تعداد پرسشنامه توزیع شده	تعداد پرسشنامه جمع آوری شده	ضریب کندال
دور اول	۳۴	۳۲	۰/۴۴
دور دوم	۳۲	۲۸	۰/۶۶
دور سوم	۲۸	۲۸	۰/۷۵

۱.۱.۳. مرحله اول فن دلفی

در مرحله اول با استفاده از یک سوال باز از کارشناسان و متخصصان خواسته شد که موانع و چالش‌های اکوتوریسم مرتعی را بیان نمایند. نتایج این مرحله از فن دلفی در جدول (۴) ارائه شده است.

پس از اجرای دور سوم ضریب هماهنگی کندال به منظور میزان هماهنگی اعضای دلفی درباره عوامل و شاخص‌های پژوهش میزان ۰/۷۵ به دست آمد که حاکی از اتفاق نظر قوی اعضاست، با توجه به اینکه تعداد اعضای پانل در این پژوهش بیش از ۱۰ بودند، این میزان ضریب کندال کاملاً معنا دار محسوب می‌شود.

جدول ۴. موانع اکوتوریسم مرتعی از دیدگاه کارشناسان (n=۲۸)، مرحله اول

فراوانی	موانع اکوتوریسم مرتعی
۲۴	درآمد پایین ذی‌نفعان مرتبط با اکوتوریسم
۲۴	عدم ثبات و پایداری
۲۲	محدود بودن مراتع
۲۱	عدم توان رقابت اکوتوریسم مرتعی با انواع دیگر توریسم
۲۱	دور بودن مراکز خرید از مراتع
۲۰	کمبود نیروی متخصص محلی جهت راهنمایی گردشگران
۱۹	نبود منابع مالی جهت ایجاد زیر ساخت‌های مرتبط با اکوتوریسم مرتعی
۱۹	بی توجهی به ارزش گذاری اقتصادی اکوتوریسم مرتعی
۱۹	عدم مشارکت اهالی محلی جهت توسعه و ارتقا اکوتوریسم مرتعی
۱۹	عدم انسجام برون سازمانی
۱۸	فقر ساکنان و وابستگی معیشت مردم به کشاورزی و دامداری
۱۸	تملك اراضی جنگلی و تغییر کاربری اراضی
۱۸	تعدد مراکز تصمیم‌گیری در امور مراتع
۱۸	ایجاد بناها و ساختمان‌های مناسب جهت اقامت
۱۴	عدم مشارکت بخش خصوصی در توسعه اکوتوریسم مرتعی
۱۲	تغییرات متعدد در نظام مدیریتی مراتع
۱۲	شخصی بودن برخی از زمین‌های اطراف مراتع
۱۱	کمبود امکانات بهداشتی و خدماتی
۱۰	نداشتن انگیزه کافی ذی‌نفعان محلی
۱۰	نداشتن خلاقیت و نوآوری اهالی در جذب گردشگر
۱۰	عدم برگزاری کلاسهای آموزشی جهت ارتقا سطح کارآفرینی و نوآوری و خلاقیت
۹	نبودن برنامه ریزی صحیح در استفاده از قابلیت‌های اکوتوریسمی موجود در منطقه
۹	ناکافی بودن تسهیلات پرداختی جهت ایجاد و توسعه اکوتوریسم مرتعی
۸	نبودن تبلیغات مناسب و گسترده
۷	کمبود اعتبارات و عدم تخصیص به موقع
۷	عدم امنیت شغلی ذی‌نفعان
۷	بهره‌وری پایین
۷	عدم استفاده از توان اکوتوریسمی منطقه در ایجاد اشتغال
۶	مدیریت سنتی در مراتع
۶	آشنایی کم و ناکافی گردشگران در مورد جاذبه‌های مراتع
۶	عدم توجه مسئولین امر در خصوص ایجاد زیر ساخت‌های مناسب برای ورود گردشگران
۶	بی ثباتی اقتصادی
۶	پرداخت تسهیلات به افراد فاقد شرایط
۶	از بین رفتن پوشش گیاهی و مراتع توسط گردشگران
۶	عدم سیاست‌گذاری و برنامه ریزی مناسب در جهت ارتقا اکوتوریسم مرتعی
۶	دیدگاه منفی و تلقی نادرست نسبت به گردشگران خارجی در داخل کشور
۶	بهره‌بالای وام‌ها
۶	قوانین بانکی دست و پا گیر در جهت پرداخت وام جهت توسعه زیر ساختها
۵	نداشتن خود باوری و اعتماد به نفس ذی‌نفعان
۵	نداشتن روحیه ریسک‌پذیری ذی‌نفعان
۴	عدم آشنایی صحیح و توجه مسئولین و مردم محلی با توسعه اکوتوریسم

۲.۱.۳. مرحله دوم فن دلفی

پس از جمع آوری پرسشنامه مرحله اول، پاسخ‌ها دسته بندی شده و مبنای تنظیم پرسشنامه مرحله دوم

قرار گرفت. در این مرحله میزان موافقت کارشناسان با چالش‌های ارایه شده از لحاظ اهمیت از طریق طیف لیکرت (از خیلی کم تا خیلی زیاد) بررسی شد که نتایج حاصل در جدول (۵) آمده است.

جدول ۵. میزان اهمیت چالش‌ها و موانع اکوتوریسم مرتعی از دیدگاه کارشناسان (n=۲۸) مرحله دوم

انحراف معیار	میانگین از (۵)	موانع اکوتوریسم مرتعی
۰/۲۶۳	۴/۹۲	درآمد پایین ذی‌نفعان مرتبط با اکوتوریسم
۰/۲۶۲	۴/۹۲	عدم ثبات و پایداری
۰/۲۶۲	۴/۹۲	محدود بودن مراتع
۰/۲۶۲	۴/۹۲	عدم توان رقابت اکوتوریسم مرتعی با انواع دیگر توریسم
۰/۴۱۶	۴/۸۶	دور بودن مراکز خرید از مراتع
۰/۳۵۶	۴/۸۵	کمبود نیروی متخصص محلی جهت راهنمایی گردشگران
۰/۴۷۵	۴/۸۲	نبود منابع مالی جهت ایجاد زیر ساخت‌های مرتبط با اکوتوریسم مرتعی
۰/۳۹۰	۴/۸۲	بی توجهی به ارزش گذاری اقتصادی اکوتوریسم مرتعی
۰/۴۴۰	۴/۷۵	عدم مشارکت اهالی محلی جهت توسعه و ارتقا اکوتوریسم مرتعی
۰/۴۶۰	۴/۷۱	عدم انسجام برون سازمانی
۰/۶۲۸	۴/۶۰	فقر ساکنان و وابستگی معیشت مردم به کشاورزی و دامداری
۰/۵۶۶	۴/۶۰	تملك اراضی جنگلی و تغییر کاربری اراضی
۰/۶۳۸	۴/۵	تعدد مراکز تصمیم گیری در امور مراتع
۰/۷۷۲	۴/۳۲	ایجاد بناها و ساختمان‌های مناسب جهت اقامت
۰/۸۹۶	۴/۲۸	عدم مشارکت بخش خصوصی در توسعه اکوتوریسم مرتعی
۰/۷۵۱	۴/۲۵	تغییرات متعدد در نظام مدیریتی مراتع
۰/۷۵۱	۴/۲۵	شخصی بودن برخی از زمین‌های اطراف مراتع
۰/۶۸۶	۴/۲۱	کمبود امکانات بهداشتی و خدماتی
۰/۶۶۹	۴/۱۷	نداشتن انگیزه کافی ذی‌نفعان محلی
۰/۷۷۲	۴/۱۷	نداشتن خلاقیت و نوآوری اهالی در جذب گردشگر
۰/۷۲۲	۴/۱۷	عدم برگزاری کلاسهای آموزشی جهت ارتقا سطح کارآفرینی و نوآوری و خلاقیت
۰/۸۰۳	۴/۱۴	نبودن برنامه ریزی صحیح در استفاده از قابلیت‌های اکوتوریسمی موجود در منطقه
۰/۸۳۱	۴/۱	ناکافی بودن تسهیلات پرداختی جهت ایجاد و توسعه اکوتوریسم مرتعی
۰/۷۵۸	۴/۱	نبودن تبلیغات مناسب و گسترده
۰/۸۳۸	۴/۰۳	کمبود اعتبارات و عدم تخصیص به موقع
۰/۸۸۱	۴/۰۳	عدم امنیت شغلی ذی‌نفعان
۰/۸۱۶	۴/۰۰	بهره وری پایین
۰/۷۲۰	۴/۰۰	عدم استفاده از توان اکوتوریسمی منطقه در ایجاد اشتغال
۰/۸۸۱	۳/۹۶	مدیریت سنتی در مراتع
۰/۸۸۱	۳/۹۶	آشنایی کم و ناکافی گردشگران در مورد جاذبه‌های مراتع
۰/۸۸۱	۳/۹۶	عدم توجه مسئولین امر در خصوص ایجاد زیر ساخت‌های مناسب برای ورود گردشگران
۰/۸۹۹	۳/۹۲	بی ثباتی اقتصادی
۰/۷۶۶	۳/۹۲	پرداخت تسهیلات به افراد فاقد شرایط
۰/۷۷۲	۳/۸۲	از بین رفتن پوشش گیاهی و مراتع توسط گردشگران
۰/۷۷۲	۳/۶۷	عدم سیاست‌گذاری و برنامه ریزی مناسب در جهت ارتقا اکوتوریسم مرتعی
۰/۹۱۶	۳/۶	دیدگاه منفی و تلقی نادرست نسبت به گردشگران خارجی در داخل کشور
۰/۸۷۵	۳/۶	بهره بالای وام‌ها
۰/۸۷۸	۳/۵۷	قوانین بانکی دست و پا گیر در جهت پرداخت وام جهت توسعه زیر ساختها
۰/۶۳۴	۳/۵۷	نداشتن خود باوری و اعتماد به نفس ذی‌نفعان
۰/۸۳۵	۳/۵۷	نداشتن روحیه ریسک پذیری ذی‌نفعان
۰/۷۸۷	۳/۵۷	عدم آشنایی صحیح و توجه مسئولین و مردم محلی با توسعه اکوتوریسم

۳.۱.۳. مرحله سوم فن دلفی

در مرحله سوم جهت رسیدن به اجماع در مورد

چالش‌های به دست آمده، از کارشناسان خواسته شده تا موافقت یا مخالفت خود را با هر کدام از چالش‌ها بیان کنند. نتایج در جدول (۶) ارائه شده است.

جدول ۶. موانع اکوتوریسم مرتعی از دیدگاه کارشناسان (n=۲۸)، مرحله اول

درصد موافقت	موانع اکوتوریسم مرتعی
۱۰۰	درآمد پایین ذی‌نفعان مرتبط با اکوتوریسم
۱۰۰	عدم ثبات و پایداری
۱۰۰	محدود بودن مراتع
۱۰۰	عدم توان رقابت اکوتوریسم مرتعی با انواع دیگر توریسم
۱۰۰	دور بودن مراکز خرید از مراتع
۱۰۰	کمبود نیروی متخصص محلی جهت راهنمایی گردشگران
۱۰۰	نبود منابع مالی جهت ایجاد زیر ساخت‌های مرتبط با اکوتوریسم مرتعی
۱۰۰	بی توجهی به ارزش گذاری اقتصادی اکوتوریسم مرتعی
۱۰۰	عدم مشارکت اهالی محلی جهت توسعه و ارتقا اکوتوریسم مرتعی
۹۴,۱	عدم انسجام برون سازمانی
۸۸,۲	فقر ساکنان و وابستگی معیشت مردم به کشاورزی و دامداری
۸۸,۲	تملک اراضی جنگلی و تغییر کاربری اراضی
۸۸,۲	تعدد مراکز تصمیم گیری در امور مراتع
۸۸,۲	ایجاد بناها و ساختمان‌های مناسب جهت اقامت
۸۸,۲	عدم مشارکت بخش خصوصی در توسعه اکوتوریسم مرتعی
۸۲,۴	تغییرات متعدد در نظام مدیریتی مراتع
۸۲,۴	شخصی بودن برخی از زمین‌های اطراف مراتع
۸۲,۴	کمبود امکانات بهداشتی و خدماتی
۸۲,۴	نداشتن انگیزه کافی ذی‌نفعان محلی
۸۲,۴	نداشتن خلاقیت و نوآوری اهالی در جذب گردشگر
۷۶,۵	عدم برگزاری کلاسهای آموزشی جهت ارتقا سطح کارآفرینی و نوآوری و خلاقیت
۷۶,۵	نبودن برنامه ریزی صحیح در استفاده از قابلیت‌های اکوتوریسمی موجود در منطقه
۷۶,۵	ناکافی بودن تسهیلات پرداختی جهت ایجاد و توسعه اکوتوریسم مرتعی
۷۶,۵	نبودن تبلیغات مناسب و گسترده
۷۶,۵	کمبود اعتبارات و عدم تخصیص به موقع
۷۶,۵	عدم امنیت شغلی ذی‌نفعان
۷۶,۵	بهره وری پایین
۷۶,۵	عدم استفاده از توان اکوتوریسمی منطقه در ایجاد اشتغال
۷۶,۵	مدیریت سنتی در مراتع
۷۶,۵	آشنایی کم و ناکافی گردشگران در مورد جاذبه‌های مراتع
۷۶,۵	عدم توجه مسئولین امر در خصوص ایجاد زیر ساخت‌های مناسب برای ورود گردشگران
۷۶,۵	بی ثباتی اقتصادی
۷۶,۵	پرداخت تسهیلات به افراد فاقد شرایط
۷۲,۴	از بین رفتن پوشش گیاهی و مراتع توسط گردشگران
۷۲,۴	عدم سیاست‌گذاری و برنامه ریزی مناسب در جهت ارتقا اکوتوریسم مرتعی
۷۲,۴	دیدگاه منفی و تلقی نادرست نسبت به گردشگران خارجی در داخل کشور
۷۲,۴	بهره بالای وام‌ها
۷۲,۴	قوانین بانکی دست و پا گیر در جهت پرداخت وام جهت توسعه زیر ساختها
۷۲,۴	نداشتن خود باوری و اعتماد به نفس ذی‌نفعان
۷۲,۴	نداشتن روحیه ریسک پذیری ذی‌نفعان
۷۲,۴	عدم آشنایی صحیح و توجه مسئولین و مردم محلی با توسعه اکوتوریسم

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹.

۲.۳. فاز کمی

همانطور که در جدول (۷) مشاهده می‌شود ۱۷/۵ درصد کارشناسی، ۳۵ درصد دیپلم و ۴۷/۵ درصد زیر دیپلم بودند. میانگین سن پاسخگویان تقریباً ۴۱/۵ (انحراف معیار: ۷/۵۴) سال بود که جوان ترین آن‌ها ۲۲ سال و مسن ترین آنها ۶۳ سال سن داشت. ۵۸ درصد از آنان مرد و ۴۲ درصد زن بودند.

همانطور که در جدول (۶) نشان می‌دهد، اولویت‌های به دست آمده در مرحله سوم نیز تقریباً به همان ترتیب مرحله دوم بوده، لذا احتیاجی به تکرار فرایند تحقیق نیست، چون می‌توان گفت که در مورد چالش‌های استخراج شده اتفاق نظر وجود دارد و به عبارت دیگر اجماع کلی به دست آمده است. به این ترتیب چالش‌های موجود اکوتوریسم مرتعی از دیدگاه کارشناسان و متخصصان این زمینه تعیین شد.

جدول ۷. درصد و فراوانی متغیرهای توصیفی

جنسیت		تحصیلات	
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۱۵۸	۵۸	۱۳۰	۴۷/۵
۱۱۸	۴۲	۹۸	۳۵
	سن	۴۸	۱۷/۵
	سابقه	۲۷۶	۱۰۰
۴	۲۲		
۳۱	۶۳		آمار توصیفی

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹.

استفاده گردید. دامنه آن بین صفر و یک است و هرچه مقدار آن به عدد یک نزدیک باشد، گویای مناسب بودن داده‌های مورد نظر می‌باشد. نتایج حاصل از این آزمون در جدول (۸) زیر آمده است.

در فاز کمی تحقیق به منظور پی بردن به متغیرهای زیربنایی یا تلخیص مجموعه‌ای از داده‌ها از روش تحلیل عاملی استفاده گردید. البته برای شایستگی لازم از استفاده این روش از آزمون بارتلت و شاخص KMO

جدول ۸. مقدار KMO و آزمون بارتلت

نام آزمون	KMO	بارتلت	سطح معنا داری
مقدار	۰/۷۵۴	۱۳۸۶/۱۳	۰/۰۰

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹.

وضعیت بارگذاری عامل‌ها پس از چرخش بر مبنای قرار گرفتن متغیرها با بار عاملی بزرگتر از ۰/۵ در جدول (۹) آمده است.

پس از اطمینان از مناسب بودن و انجام تحلیل عاملی، از چرخش واریماکس برای دستیابی به عامل‌های معنی‌دار استفاده شد. این عوامل مجموعاً ۷۸/۷۳ درصد واریانس مربوط را تبیین می‌نمایند.

جدول ۹. عوامل اصلی تحقیق، مقدار ویژه و درصد واریانس هر کدام و درصد تجمعی

عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی
مدیریتی و ساختاری	۶/۱۷۵	۱۹/۰۹	۱۹/۰۹
مالی و اقتصادی	۳/۷۲۵	۱۸/۱۳	۳۷/۲
سیاستگذاری	۳/۱۱	۱۶/۲۲	۵۳/۴۴
پژوهش و اطلاع‌رسانی	۲/۸۷۵	۱۳/۱۱	۶۶/۵۵
عوامل فردی-شخصیتی	۲/۳۱	۱۲/۱۸	۷۸/۷۳

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹.

جدول ۱۰. عوامل اصلی تحقیق و متغیرهای مربوط به آن و بار عاملی آن‌ها

بار عاملی	موانع	معیار
۰/۸۳۰ ۰/۷۵۱ ۰/۷۲۵ ۰/۷۱۵ ۰/۶۶۶ ۰/۶۵۸ ۰/۶۴۸ ۰/۶۵۱ ۰/۶۰۲ ۰/۵۹۴ ۰/۵۷۸ ۰/۵۶۶ ۰/۵۴۵ ۰/۵۱۲ ۰/۵۰۹	دور بودن مراکز خرید از مراتع محدودیت مراتع تعدد مراکز تصمیم‌گیری در امور اکوتوریسم مرتعی تغییرات متعدد در نظام مدیریتی اکوتوریسم مرتعی از بین رفتن پوشش گیاهی و مراتع توسط گردشگران کمبود امکانات بهداشتی و خدماتی ایجاد بناها و ساختمان‌های مناسب جهت اقامت مدیریت سنتی در مراتع عدم آشنایی صحیح و توجه مسئولین و مردم محلی با توسعه اکوتوریسم نبودن برنامه ریزی صحیح در استفاده از قابلیت‌های اکوتوریسمی موجود در منطقه شخصی بودن برخی از زمین‌های اطراف مراتع عدم توان رقابت اکوتوریسم مرتعی با دیگر انواع توریسم عدم توجه مسئولین امر در خصوص ایجاد زیرساخت‌های مناسب برای ورود گردشگران نبودن تبلیغات مناسب و گسترده عدم استفاده از توان اکوتوریسمی منطقه در ایجاد اشتغال	ساختاری و مدیریتی
۰/۸۲۸ ۰/۷۵۴ ۰/۷۲۱ ۰/۷۰۱ ۰/۶۵۵ ۰/۶۲۴ ۰/۶۱۲ ۰/۵۹۹ ۰/۵۴۵ ۰/۵۱۴	قوانین بانکی دست و پا گیر در جهت پرداخت وام جهت توسعه زیرساخت‌ها آشنایی کم و ناکافی گردشگران در مورد جاذبه‌های مراتع عدم امنیت شغلی ذی‌نفعان عدم مشارکت بخش خصوصی در توسعه اکوتوریسم مرتعی دیدگاه منفی و تلقی نادرست نسبت به گردشگران خارجی در داخل کشور قوانین سخت در پرداخت تسهیلات به صاحبان مشاغل مرتبط عدم سیاستگذاری و برنامه ریزی مناسب در جهت ارتقا اکوتوریسم مرتعی بی‌توجهی به ارزش گذاری اقتصادی اکوتوریسم مرتعی عدم انسجام برون سازمانی تملیک اراضی جنگلی و تغییر کاربری اراضی	سیاست گذاری
۰/۷۴۵ ۰/۷۱۳ ۰/۷۰۰ ۰/۶۷۵ ۰/۶۱۵ ۰/۶۰۱ ۰/۵۷۸ ۰/۵۲۴	درآمد پایین صاحبان اکوتوریسم مرتعی و نداشتن ثبات و پایداری نبود منابع مالی جهت ایجاد زیرساخت‌های مرتبط با اکوتوریسم مرتعی بی‌ثباتی اقتصادی بهره بالای وام‌ها فقر ساکنان و وابستگی معیشت مردم به کشاورزی کمبود اعتبارات و عدم تخصیص به موقع ناکافی بودن تسهیلات پرداختی جهت ایجاد و توسعه اکوتوریسم مرتعی بهره وری پایین	عوامل مالی و اقتصادی
۰/۸۴۷ ۰/۷۴۵ ۰/۷۱۴ ۰/۵۴	نداشتن روحیه ریسک‌پذیری نداشتن خودباوری و اعتماد به نفس نداشتن انگیزه کافی عدم مشارکت اهالی محلی جهت توسعه و ارتقا اکوتوریسم مرتعی	فردی-شخصیتی
۰/۸۲۵ ۰/۷۱۴ ۰/۶۵۴	عدم برگزاری کلاسهای آموزشی جهت ارتقا سطح کارآفرینی و نوآوری و خلاقیت کمبود نیروی متخصص محلی جهت راهنمایی گردشگران نداشتن خلاقیت و نوآوری اهالی روستا در جذب گردشگر	پژوهش و اطلاع‌رسانی

ماخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹.

۴. بحث و نتیجه گیری

زیادی در راه توسعه اکوتوریسم مرتعی نواحی روستایی می‌باشد و نتوانسته وضعیت را سامان بخشد. در این راستا مطالعات [۵، ۱۳] نیز حاکی از ضعف بخش مدیریتی به شمار می‌آیند. بیرانوند در بررسی چالش‌ها و موانع اکوتوریسم مرتعی بیان می‌دارد که اکوتوریسم مرتعی یک رویکرد چالش برانگیز است، چرا که مستلزم هماهنگی بخش‌های مختلف دولتی و خصوصی می‌باشد و مشارکت بخش خصوصی به دلیل بازده کم اقتصادی کم است.

۲.۴. طبقه سیاستگذاری

این عامل ۱۶/۲۲ درصد از تغییرات واریانس را تبیین می‌کند و متغیرهای آن عبارتند از چالش‌های قوانین بانکی دست و پا گیر در جهت پرداخت وام جهت توسعه زیر ساخت‌ها، آشنایی کم و ناکافی گردشگران در مورد جاذبه‌های مراتع، عدم امنیت شغلی ذی‌نفعان، عدم مشارکت بخش خصوصی در توسعه اکوتوریسم مرتعی، دیدگاه منفی و تلقی نادرست نسبت به گردشگران خارجی در داخل کشور، قوانین سخت در پرداخت تسهیلات به صاحبان مشاغل مرتبط، عدم سیاستگذاری و برنامه ریزی مناسب در جهت ارتقا اکوتوریسم مرتعی، بی توجهی به ارزش گذاری اقتصادی اکوتوریسم مرتعی، عدم انسجام برون سازمانی و تملک اراضی جنگلی و تغییر کاربری اراضی در طبقه سیاستگذاری قرار گرفتند.

در مجموع می‌توان گفت پس از گذشت نیم قرن هنوز مشکلات قوانین دست‌وپاگیر و سیاست‌های نادرست در قبال مراتع حل نشده است. به طوری که همچنان صدور بخشنامه‌های نامناسب، اجرای بد قوانین و یا طولانی شدن فرایند اجرای قوانین، نبود برنامه مدون بالا دستی، و مشخص نبودن قانون توسعه مراتع در نواحی روستایی را دچار مشکل نموده است. در واقع اگرچه سیاست‌هایی برای پرداختن به اکوتوریسم مرتعی تدوین شده، اما فقدان سیاست گذاری منسجم، برای رویکرد هماهنگ در بهره‌وری از مراتع چالش‌ها و موانعی را ایجاد کرده است. در این زمینه مطالعات [۵، ۱۱] نیز بیانگر آن است که عدم

به منظور شناسایی موانع فراروی توسعه اکوتوریسم مرتعی از نظر متخصصان و کارشناسان منابع طبیعی در قالب تکنیک دلفی طی سه مرحله و تحلیل عامل تاییدی استفاده گردید. نتایج پایانی نشان دادند که موانع موجود فراروی توسعه اکوتوریسم مرتعی نواحی روستایی شهرستان‌های استان عوامل ساختاری و مدیریتی، سیاست‌گذاری، عوامل مالی و اقتصادی، فردی - شخصیتی، پژوهش و اطلاع رسانی است. در ادامه هر یک از چالش‌ها ارائه شده است.

۱.۴. چالش‌های مدیریتی و ساختاری

چالش‌های مدیریتی و ساختاری به تنهایی ۱۹/۰۹ درصد از تغییرات واریانس کل را تبیین می‌کند و در اولویت اول قرار دارد. متغیرهای این عامل عبارتند از دور بودن مراکز خرید از مراتع، محدودیت مراتع، تعدد مراکز تصمیم گیری در امور اکوتوریسم مرتعی، تغییرات متعدد در نظام مدیریتی اکوتوریسم مرتعی، از بین رفتن پوشش گیاهی و مراتع توسط گردشگران، کمبود امکانات بهداشتی و خدماتی، ایجاد بناها و ساختمان‌های مناسب جهت اقامت، مدیریت سنتی در مراتع، عدم آشنایی صحیح و توجه مسئولین و مردم محلی با توسعه اکوتوریسم، نبودن برنامه ریزی صحیح در استفاده از قابلیت‌های اکوتوریسمی موجود در منطقه، شخصی بودن برخی از زمین‌های اطراف مراتع، عدم توان رقابت اکوتوریسم مرتعی با دیگر انواع توریسم، عدم توجه مسئولین امر در خصوص ایجاد زیر ساخت‌های مناسب برای ورود گردشگران، نبودن تبلیغات مناسب و گسترده و عدم استفاده از توان اکوتوریسمی منطقه در ایجاد اشتغال به عنوان چالش‌ها و موانع مدیریتی دسته بندی شدند. بر پایه چالش‌های مدیریتی و ساختاری می‌توان به این نتیجه رسید که علی‌رغم اقداماتی که در راستای هماهنگی یکپارچه و کلی نگر، حرکت از اتکا به بخش خصوصی به جای بخش دولتی انجام شده است، موانع

محلّی جهت توسعه و ارتقا اکوتوریسم مرتعی می‌باشد که در طبقه موانع فردی- شخصیتی بروز پیدا می‌کند. این عامل ۱۲/۱۸ درصد از تغییرات را تبیین می‌کند.

عوامل فردی و شخصیتی ضامن پایداری آن است و اهمیت آن در اکوتوریسم مرتعی دو چندان می‌باشد، زیرا مسایلی مربوط به اکوتوریسم مرتعی با زندگی جوامع روستایی درآمیخته است و توفیق هر نوع فعالیتی منوط به ویژگی‌های فردی و شخصیتی اهالی می‌باشد. بنابراین نقش مردم و ویژگی‌های فردی و شخصیتی آنان در توسعه اکوتوریسم مرتعی اهمیتی حیاتی دارد.

۵.۴. طبقه پژوهش و اطلاع رسانی

این عامل ۱۳/۱۱ درصد از تغییرات واریانس را تبیین می‌کند. طبقه پژوهش و اطلاع رسانی از چالش‌های عدم برگزاری کلاسهای آموزشی جهت ارتقا سطح کارآفرینی و نوآوری و خلاقیت، کمبود نیروی متخصص محلّی جهت راهنمایی گردشگران و نداشتن خلاقیت و نوآوری اهالی روستا در جذب گردشگر تشکیل شده است. یکی از عوامل مهم در توسعه اکوتوریسم مرتعی این است که اکوتوریسم مرتعی بایستی منطبق با ساختارهای فرهنگی و آداب و رسوم محلّی باشد و تحقیقات در اینکه در کدام منطقه و با توجه به شرایط منطقه مستعد چه شغلی و چه فعالیتی می‌باشد، بر عهده طبقه پژوهش می‌باشد که در نتیجه منجر به اطلاع رسانی به جوامع روستایی می‌شود. از سوی دیگر نبود پلی بین تبادلات اطلاعات و یافته‌های پژوهش‌ها با ترویج و آموزش بهره برداران می‌باشد که با توجه به اهمیت مشارکت و ارتباط بین این کنشگران هنوز در کشور ما برای انسجام بخشیدن به انتقال یافته‌های تحقیقاتی و تبادل اطلاعات چاره‌ای اندیشیده نشده است. این نتایج با یافته‌های [۲] همسو می‌باشد. این محقق در مطالعه خود نشان داده است که ارتباط ضعیف بین مسئولان و جوامع محلّی، عدم آگاهی یا آموزش ناکافی و کمبود اطلاعات از جمله چالش‌های پیش روی اکوتوریسم مرتعی می‌باشد.

احساس امنیت حقوقی، عدم توجه مدیران به قوانین و پیاده نکردن قانون از عمده‌ترین چالش‌های این دسته می‌باشد.

۳.۴. طبقه مالی و اقتصادی

این طبقه ۱۸/۱۳ درصد واریانس کل را تبیین می‌کند و متغیرهای آن عبارتند از چالش‌های درآمد پایین صاحبان اکوتوریسم مرتعی و نداشتن ثبات و پایداری، نبود منابع مالی جهت ایجاد زیر ساخت‌های مرتبط با اکوتوریسم مرتعی، بی ثباتی اقتصادی، بهره بالای وام‌ها، فقر ساکنان و وابستگی معیشت مردم به کشاورزی، کمبود اعتبارات و عدم تخصیص به موقع، ناکافی بودن تسهیلات پرداختی جهت ایجاد و توسعه اکوتوریسم مرتعی و بهره‌وری پایین بیانگر چالش‌های اقتصادی هستند.

جوامع روستایی وابستگی شدید به کشاورزی دارند و جهت تامین نیازهای خود بایستی به متکی به کشاورزی باشند. کشاورزی هم در فصل خاصی قابلیت بهره برداری است و به عبارتی شغلی فصلی است و بقیه سال را کشاورزان بیکار هستند. این بیکاری مشکلاتی را برای جوامع روستایی از قبیل تامین هزینه‌های زندگی به وجود می‌آورد. در نتیجه این ساختار بایست تغییر کرده و در الگوی تامین معیشت روستایی بایستی تغییراتی ایجاد شود. فیروزی و همکاران نیز در مطالعات خود نشان داده‌اند که فقر و وابستگی معیشت جوامع روستایی به کشاورزی، عدم چاره اندیشی جهت ایجاد مشاغل جایگزین برای آنان و هم چنین بی توجهی به ارزش گذاری اقتصادی برای اکوتوریسم مرتعی از چالش‌های عمده اکوتوریسم مرتعی می‌باشد [۷]. کمبود اعتبارات نیز در مطالعات [۸] همسو می‌باشد.

۴.۴. طبقه فردی-شخصیتی

از چالش‌های قابل توجه در زمینه اکوتوریسم مرتعی نداشتن روحیه ریسک پذیری، نداشتن خود باوری و اعتماد به نفس، نداشتن انگیزه کافی، عدم مشارکت اهالی

۲- توسعه اکوتوریسم مرتع و افزایش درآمد ناخالص سرانه خانوار در طول سال باعث کاهش وابستگی خانوارهای مرتع دار به مرتع می گردد. لذا توسعه و تنوع اکوتوریسم مرتع مورد توجه قرار گیرد.

۳- با اجرای برنامه های اصلاح و احیا در مورد اکوتوریسم مرتعی باعث افزایش توان و ارتقاء وضعیت مراتع و ظرفیت زایی توریستی آن می گردد.

در پایان می توان پیشنهادات زیر را در رابطه با بحث فوق مطرح نمود:

۱- این بررسی نشان می دهد که با توجه به اهمیت بحث توریسم و اکوتوریسم بالاخص اکوتوریسم مرتعی بایستی مدیریت و سیاستگذاری در این امر به نحو شایسته انجام گردد تا بهره وری و این ظرفیت و پتانسیل به مرحله اقتصادی که هم به نفع ذی نفعان و هم جوامع محلی باشد برسد.

References

- [1] Aliani, H., Kafaky, SB., Saffari, A. and Monavari, SM. (2016). Determining an appropriate method for the purpose of land allocation for ecotourism development (case study: Taleghan County, Iran), *Environ Monit Assess*, 188(11), 651-672.
- [2] Azarnivand, H., Nasri, M, and Najafi, A. (2006). Ecotourism and natural attractions in attract tourists in the desert", *Conference Academic- Regional desert architecture, Islamic azad University Ardestān*, 17 P. (In Persian)
- [3] Babaie-Kafaky, S., Mataji, A. and Ahmadi Sani, N. (2009). Ecological capability assessment for multiple-use in forest areas using GIS- based multiple criteria decision-making approach. *American Journal of Environmental Sciences* n.5.
- [4] Beyranvand, I. (2008). Spatial analysis of natural tourism attractions of the city of Khorramabaddissertation Masters, Faculty of Geography, University of Isfahan. (In Persian)
- [5] Bin, I., Soucheng, D., Mei, and Exue, M. (2008). Ecotourism Model and Benefits of Periphery Region in Western Sichuan Province", *Chinese Journal of Population*", *Resource and Environment*, 2(6), 14-18.
- [6] Bunruamkaew, K, Murayama, Y, (2011). Site Suitability Evaluation for Ecotourism, Using GIS & AHP: A Case study of Surat Thani Province Thailand", *Journal of Management Tourism*, 14(1), 38-53.
- [7] Firuzi, M, Goudarzi, M, Zarei, R. and Abdulmotalb, A. (2013). Evaluation of ecological typical Tourism Region area Shahed abaspor with an emphasis on sustainable tourism development, *Journal of Research Geographical Sciences Applied*, 13 (28), 153- 176. (In Persian)
- [8] Hetzer, N. (1965). *Environment, tourism. culture. renamed Ecosphere.*
- [9] Jafari, Z., Michael Tabrizi, A, Mohammad Zadeh, A. and Abdi omed, M. (2011). Evaluation the ecotourism Golestan National Park using multi-criteria analysis and GIS", *Renewable Natural Resources Research*, 2(4), 25-37. [In Persian]
- [10] Jozi, S. and Moradi, N. (2011). Boulhasan region of Dezfool ecological potential assessment to establish tourism using SMITH method, *Environment and Development Journal*, 2(3): 71-14.
- [11] Karimzadeh, Z. (2014). Ecological capability assessment the central part of Birjand based on weighted linear combination of geographic information systems", Ahmed Zadeh, Seyyed Saeed Reza, Thesis Masters, University of Natural Resources Birjand. (In Persian)
- [12] Laurance, W, Alonso, M. and Campbell, M. (2005). Challenge for forest conservation in Gabon, Central Africa. *Futures*, 38(1), 454- 474.
- [13] Rayfield, J., and Croom, B. (2010). Program needs of middle school agricultural education teachers: A Delphi Study, *Journal of Agricultural Education*, 51(4), 131-141.

-
- [14] Roberts, N. (2004). Public deliberation in an age of direct citizen participation. *American Review of Public Administration*, 34, 315-353.
- [15] Salman maheki, A. (2002). Evaluation of ecotourism in the city Bshahr with multi-criteria analysis in GIS", *Journal Sciences Technology Environment*, 1(1), 187-198. (In Persian)
- [16] Tambunan, T. (2008). Trade liberalization effects on the development of small and medium-sized enterprises in Indonesia: A case study". *Asia Pacific Development Journal*. 15(2), 35-43.
- [17] Thampi, santosh, p. (2005). Ecotourism in Keral India: Lesson from Eco Development Project in Periyar Tiger Reserve, No 13.
- [18] Vosoghi, A. (2005). Practical feasibility of ecotourism projects in protected areas in Khuzestan province first phase: dose and Karkheh protected area. *Environmental Protection Agency*, p: 24.
- [19] Buckley, R. (2012). Sustainable tourism: Research and reality. *Annals of Tourism Research*, 39(2): 528-546.

